

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXX. - Štev. 11 - IZREDNA ŠTEVILKA - T R S T - 20. junija 1978 - 200 lir

VOLITE KOMUNISTE

Oprelitev Slovencev na referendumih proti ukinitvi dveh zakonov, ki jih je parlament odobril, je nudil še enkrat dokaz, da Slovenci se zavedajo resnosti položaja v državi in da so, kot vedno, opora demokracije, antifašizma in urejenih odnosov v družbi.

Na resnost in razgledanost Slovencev apelira KPI ob priliki volitev 25. junija. Vsi se zavedamo da bo izid teh volitev imel političen pomen. Odgovorili bomo na vprašanje ali naj se nadaljuje in učvrsti iskanje enotnosti vseh razpoložljivih zdravih sil, da si bo družba — katere smo tudi Slovenci del — opomogla iz vsestranske krize, ki jo je zajela. KPI poziva Slovence k boju, da podprejo širjenje demokracije in pravičnosti v družbi in da preprečijo katerekoli oblike starega in novega antikomunizma, ki so se v zadnjem obdobju porajale iz več strani. Ta pojava priča, kako je jasno, da edino poseg komunistov in delavstva lahko postavi družbo na pravičnejšo osnovo in prepreči uveljavljanje cehovskih interesov tistih, ki sta jim bila nered in dosedanje stanje pogodu.

Slovenci se ne bodo pustili mamiti z lepimi frazami, ki jim sedaj namenjajo na novo ustanovljene stranke in formacije. Zavedajo se da je pred nami ključno obdobje za dokončno ureditev dobrih odnosov med Italijo in Jugoslavijo kakor tudi za najuspešnejšo rešitev vprašanja celotne zaščite slovenske manjšine. Zato je potrebno, da iz teh volitev izide nova in jasna podoba dežele Furlanije-Juljske krajine, v kateri bodo pravice Slovencev upošteevane z večjim posluhom, česar do sedaj ni bilo. Da se to doseže je potrebno, da Slovenci strnejo svoje

moči, svojo voljo, svoje glasove, okoli delavskega gibanja in komunistične partije, ki je od vedno — tako v krajevnih svetih kot v parlamentu — bila najbolj pogumna in dosledna pobornica zahtev slovenske manjšine.

Enotnost, ki jo predlagajo komunisti, služi demokratizaciji, spreminjanju in sprostitvi družbene dinamike. Taka aktivna enotnost je Slovincem potrebna, da prisilijo ostale demokratične sile, da postanejo še bolj demokratične in dovzetne za slovenske zahteve. Z glasom bomo Slovenci ocenili in sodili dobo zadnjih pet let in razna zavezništva s katerimi je KD vodila deželno politiko — od levega centra do centrizma —. Obenem pa bo glas sredstvo, s katerim bomo izrekli svoje stališče za obnovo na potresnih področjih in tudi za bolj uspešen razvoj gospodarstva v deželi, zlasti v zvezi z možnostmi, ki jih nudijo osimski sporazumi.

Če Slovenci ne bomo razpršili svojih glasov po drugih strankah, bomo ustvarili pogoje za večje število slovenskih predstavnikov na listi KPI. S tem bo odločnejše in jasnejše odjeknila tja do rimskega parlamenta težnja Slovencev po pozitivni demokratičnih procesov razvoja družbe in podpora zakonskemu osnutku za globalno zaščito, ki ga je izdelala KPI v posvetovanju z vsemi kulturnimi, gospodarskimi in političnimi organizacijami, ki vključujejo Slovence. Ta zakonski predlog resnično združuje vse Slovence: zaradi načina njegovega nastanka ga lahko vsakdo izmed Slovencev ima za svojega. Ta zakon, njegovo temeljito obravnavo in hitro odobritev v parlamentu ter popolno uveljavitev Slovencev bomo podprli tako, da bomo oddali glas KPI.

Preteklo soboto zvečer je v Trstu govoril generalni sekretar KPI Enrico Berlinguer. Na zborovanju so govorili tudi: deželni sekretar partije Antonino Cuffaro, sekretar federacije Giorgio Rossetti in Ravel Kodrič, kandidat za tržaški občinski svet. (Na sliki: zborovanje v Ljudskem domu v Trstu)

Izvajanje osimskih sporazumov in enakopravnost Slovencev pogoja za razvoj dežele

IZ GOVORA, KI GA JE IMEL V TRSTU GENERALNI SEKRETAR K.P.I. ENRICO BERLINGUER

Generalni sekretar KPI tovariš Enrico Berlinguer je v soboto zvečer govoril v Trstu. (Zaradi izredno slabega vremena je bilo zborovanje v Ljudskem domu v Ulici Madonnina.) Za njegov govor je vladalo veliko zanimanje.

Pomemben del svojega govora v Trstu je tovariš Berlinguer namenil osimskim sporazumom med Italijo in Jugoslavijo. Poudaril je, da so ti sporazumi odprli nove razvojne možnosti za Trst in za vso deželo Furlanijo-Julijsko krajino. Ti sporazumi so lahko zgled za mednarodne odnose prijateljstva in sodelovanja, ki ga je Italija še posebno potrebna sedaj, ko je pretresa globoka družbena in gospodarska kriza.

Osimski sporazumi so potrdili tudi dokončnost meja med Italijo in Jugoslavijo, ki so sicer v bistvu bile določene že leta 1954 z londonskim memorandumom.

Po nepotrebnih špekulacijah in propagandističnih potezah je morala v Osimu italijanska vlada končno priznati resnico, ki je morda za koga bila grenka, toda pravična, saj odpravlja vsakršno zapreko za razvoj prijateljskih odnosov med državama, ki lahko opravita pomembno vlogo na evropski celini in v Sredozemlju.

Sporazumi med jadranskima sosedama odpirajo Trstu ne le gospodarske perspektive, temveč tudi pomembne izkušnje na področju srečavanja kultur in narodov. Trst in dežela Furlanija-Julijska krajina imata sedaj pogoje in možnosti, da v novem zaletu rešita pomembne probleme, ki so se nakopičili v preteklosti.

Sedaj gre za to, da se pravilno izvajajo ti sporazumi, kar je važno zlasti za Trst, ki mora ponovno dobiti vlogo emporija, produktivnega središča in mednarodnih izmenjav. Toda vse to se lahko uresničuje samo v miroljubnem sožitju in sodelovanju med narodi in državami.

V zvezi s pomisleki nekaterih krogov glede posameznih določil osimskih sporazumov, zlasti glede industrijske cone na Krasu, je Berlinguer med drugim dejal, da komunisti razumejo te pomisleke in vprašanja, ki nastajajo, toda zavedajo se tudi nujnosti, da se uresniči nov impulz proizvodne dejavnosti Trsta, da se v celoti izkoristi kolokacija nove industrijske cone v neposrednem stiku z drugimi državami evropske gospodarske skupnosti, s socialistično in neuvrščeno Jugoslavijo, z drugimi socialističnimi deželami in da se preko morja razširijo odnosi in izmenjave z državami v razvoju.

Trst mora preko kooperacije razviti svojo prosto cono ter razširiti svojo proizvodno bazo, kajti potrebuje nova

delovna mesta tudi zato, da končno ustavi izseljevanje zlasti mladih in kvalificiranih sil.

Ob vsem tem pa mora biti stalno prisotna skrb, da ne bi z lokacijami prišlo do poškodovanja okolja, do urbanističnega izkrivljanja in do onesnaženja ozračja.

Borimo se za nenehno rast gospodarstva, za razvoj, a tudi za bolj humano, svobodno, pravično in srečnejše življenje, zato pa nasprotujemo slepi in grabežljivi industrijalizaciji, ki spreverča sleherno humano vrednoto.

Izredno kritični smo do tistih, ki z lažnimi gesli o zaščiti narave in okolja podžigajo kampanjo proti osimskim sporazumom. Z demokratičnim nadzorstvom in z zavzetostjo sosednih narodov se lahko razprši zaskrbljenost za usodo in naravnih lepot kraškega okolja ter omogoči razvoj tehnološko sodobnih in gospodarsko pomembnih oblik sodelovanja, od katerih bo lahko imela korist širša skupnost.

Drugi del svojega govora v Trstu je tovar Berlinguer namenil splošnim problemom italijanske družbe, ki je v globoki krizi. Med drugim je dejal, da je v zadnjem obdobju parlament sprejel več pomembnih zakonov in ukrepov za odpravo krize. Toda to še ni dovolj. Predvsem je treba skrbeti, da se določila teh zakonov in ukrepov pravilno izvajajo.

Dobrišen del svojega govora je toriš Berlinguer namenil tudi problemom slovenske narodnostne skupnosti v naši deželi. Med drugim je poudaril: "Komunisti smo vselej poudarjali, da mora slovenska manjšina v Italiji uživati vse pravice, ki ji pripadajo. Zato smo se vselej zavzemali in se zavzemamo tudi sedaj za zaščito pravic Slovencev, za njih svobodni razvoj, za razvoj njihove etnične, jezikovne in kulturne identitete, za popolno enakopravnost v vseh krajih, kjer prebivajo, v tržaški, goriški in videmski porajini.

Prav tako smo zagovarjali načelo o zaščiti pravic italijanske manjšine v Istri.

Delavski razred, komunistična partija, ki je največja delavska stranka, mora vselej biti v prvi vrsti boja za pravice narodnih manjšin ter dosleden zagovornik in pobornik bratstva med narodi.

Z zadovoljstvom smo sprejeli na znanje, da je tudi republiški parlament pred kratkim osvojil ta načela. Sedaj je treba preiti od besed k dejanjem: odobriti je treba zakon za celovito zaščito Slovencev v deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Po zaslugi enotnosti demokratičnih sil in enotnega nastopa Slovencev je vlada pristala na dialog in je imenovala posebno

komisijo, ki naj izdela vladni osnutek zaščitnega zakona. Vendar pa nismo zadovoljni ne s sestavo komisije niti z vsiljeno počasnostjo in zaprtostjo. Zato poudarjamo, naj komisija pohiti, vladni predstavniki v njej pa naj pokažejo dobro voljo in odprtost, da bo mogoče v parlamentu čimprej začeti z razpravo za odobritev zakona o zaščiti Slovencev.

V tem okviru je Berlinguer omenil tudi zakonski osnutek, ki ga je KPI predložila v senatu. Izrazil je upanje, da bo mogoče v parlamentu uresničiti najširše sodelovanje in povezovanje vseh demokratičnih sil, da bo ta dolžnostni zakon postal končno tudi uradna stvarnost.

Ko je tovariš Berlinguer govoril o problemih, ki so z zvezi z odstopom predsednika republike Leoneja, je med drugim dejal:

— Nočemo sodelovati v igri namigovanj in špekulacij, ki se je razpasla v tisku in nekaterih političnih silah. Mi bomo o tem še razpravljali v naših vodstvenih organih in v parlamentarnih skupinah. Vsekakor pa naj bo povsem jasno, da KPI uradno zavrača in zanika namigovanja o nekakšnem tajnem dogovoru z demokratičnimi, kakor zanikamo, da bi med nami in socialisti bila nesoglasja. Mi bomo storili vse, kar je potrebno, da bo novi predsednik republike imel vse značilnosti, ki so potrebne za tako odgovorno mesto. Želimo, da bi bil izbran brez vsakršnih vplivov prejšnjih diskriminacij v škodo katerekoli demokratične sile, vključno komunistične partije. Izvolitev predsednika republike naj bo rezultat dogovora med vsemi demokratičnimi in protifašističnimi strankami.

Volilni znak KPI je na glasovnicah v vseh volilnih okrožjih na prvem mestu. Glasuješ tako, da prečrtaš znak. Če hočeš dati preference, lahko napišeš na črti, ki je poleg volilnega znaka, priimek in ime kandidata, lahko pa napišeš samo številko, s katero je označen kandidat, kateremu želiš dati preferenčni glas.

Naši kandidati za deželni svet govorijo

Boris Iskra

Boris Iskra, profesor na slovenski srednji šoli, je kandidat KPI za deželni svet v tržaškem volilnem okrožju. Stvarno možnost ima, da bo v njem že peti slovenski komunista. Vprašali smo ga, kako si predstavlja svoje delo.

Nadaljevati bom moral že nastavljen delo komunistov iz prejšnjih mandatnih dob in še posebej delo tovariša Dušana Lovrihe. Upam pa, da se bo število slovenskih predstavnikov v deželnem svetu tokrat povečalo. To je pa predvsem odvisno od volilcev in števila novih glasov za KPI, predvsem na Goriškem in tudi v Beneški Sloveniji.

Ta zakonodajna doba bo izredno važna, saj bo soupadala z viškom bitke za globalno zaščito Slovencev in dobo izvajanja osimskih sporazumov.

To je pa področje dela, na katerem si bil aktiven že prej, saj si član vladne komisije za izdelavo norm za zaščito Slovencev, poleg tega pa si eden izmed sestavljalcev novega zakonskega osnutka KPI. Kaj misliš s tem v zvezi storiti v deželnem svetu?

Najprej mora zakon odobriti parlament. To pa je, seveda, odvisno od razmerja sil, ki bo nastalo tudi z izidi volitev v Furlaniji-Juljski krajini.

Naši predlogi predvidevajo celo vrsto pristojnosti za deželo. Zelo stvarne pristojnosti so, predvsem na področju gospodarskega načrtovanja v korist manjšine. Deželni proračun bi moral predvidevati posebne postavke za razvoj področij, kjer je nastanjena manjšina. Dežela bo morala tudi bolj usklajeno in načrtno podpirati kulturne dejavnosti manjšine, ki so množične in razvejane prav pri Slovencih.

Že pri sestavljanju novega zakona je KPI navezala najširše stike z vso slovensko stvarnostjo. Kakšne stike nameravaš imeti pri svojem delu?

Komunist, ki je izvoljen v zakonodajni organ, si prizadeva, da ne predstavlja samo interesov svoje stranke, pač pa

celotno skupnost. To je splošno načelo.

Tako bi se, v svojem primeru, povezoval z živo dialektiko slovenske družbe. Naši problemi se odražajo na vseh področjih življenja. Zato so nam potrebni ustvarjalni stiki z vso slovensko organizirano dejavnostjo. Pri tem mislim tudi na podrobno gradivo, ki ga deželni svetovalec mora črpati pri naših znanstveno raziskovalnih ustanovah in inštitutih, na zahteve kulturnih združenj, na zadrage in vaške odbore za razvoj gospodarstva, naše občinske uprave, gorsko skupnost itd.

Predvsem pa mislim na stalno posvetovanje ter ustvarjanje in ohranjanje enotnosti, ki se je že izoblikovala med Slovenci in jim daje moč.

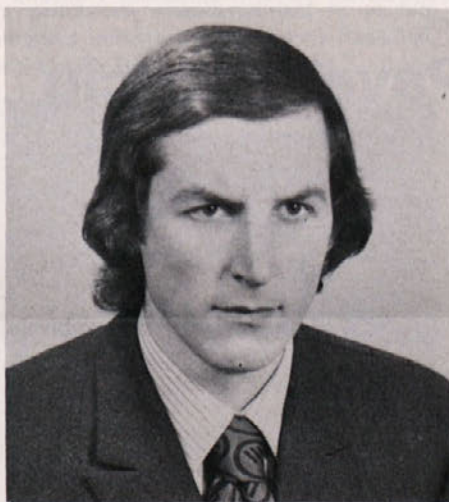
Vse to zadeva Slovence. Kaj pa splošna vprašanja naše dežele?

Mislim, da vprašanje manjšine ni mogoče ločevati od splošne družbene dinamike v deželi in državi. Vprašanje slovenske manjšine je tudi vprašanje razvoja in bodočnosti Trsta, še čvrstejših in pozitivnih odnosov med Furlanijo-Juljsko krajino in socialistično republiko Slovenijo.

Če bo dežela znala najti poti svojega gospodarskega vzpona, bo tudi za Slovence, kot za vse prebivalce dežele, perspektiva jasnejša.

Bistven pogoj za ohranitev slovenske manjšine pa je, da se razvije na svojem zgodovinskem ozemlju. To še posebej velja za mlade rodove, za katere je pereče vprašanje zaposlitve in še posebej za beneške Slovence.

Ivan Bratina

Tovariš Ivan Bratina, kandidat KPI za deželni svet Furlanije-Juljske krajine in za pokrajinski svet v Gorici, nam je odgovoril na naslednja vprašanja:

Kaj lahko poveš v zvezi s sedanjo volilno kampanjo?

- To kar nas predvsem zaskrblja v tej dolgi volilni kampanji je dejstvo, da ni bila še nikdar tako kot danes ogrožena

enotnost naše dežele. Sile, ki so se zbrale v Trstu v protiosimski fronti in tiste, ki v Vidmu zahtevajo avtonomijo Furlanije, so se v tem zadnjem času odprto in odločno zavzele za razdelitev naše dežele. Take težnje, ki imajo kot posledico še nadaljnjo bipolarizacijo dežele na Trst in Videm, neizogibno emarginirajo Gorico in ji onemogočajo takšen razvoj, kakšen bi izhajal iz doslednega uresničevanja osimskih sporazumov.

- Omenjaš osimske sporazume. O njih smo že mnogo govorili in pisali - vendar menimo, da ne še dovolj - zaradi pomena, ki ga imajo za vso deželo. Kaj, po tvojem mnenju, ti sporazumi lahko pomenijo za Goriško?

- Osimski sporazumi predstavljajo za Gorico obenem potrditev politike dobrega sosedskega sožitja, ki je izhajalo in se je razvijalo na malobmejnem prometu, in odpiranje novih perspektiv za širše sodelovanje ob meji.

- Kaj meniš o sodelovanju ob meji, še posebej o sodelovanju naše narodnostne skupnosti v Italiji z matičnim narodom v SR Sloveniji?

- Sodelovanje ob meji, ki ga sporazumi začrtajo na ekonomskem, tehnološkem in kulturnem področju, predstavlja za manjšino ne samo udeležbo pri skupni rasti obmejnega območja, pač pa tudi možnost, da se dosednji odnos do matičnega naroda, ki je bil čestokrat omejen samo na kulturno in jezikovno povezavo, spremeni v neposredno spoznavanje njegovega družbeno-ekonomskega razvoja, t.j. njegovega dinamičnega preoblikovanja. Mislimo tukaj na proces integracije in trajnega sodelovanja ob meji, tako na kulturnem kot na gospodarskem področju, ki bi omogočal manjšini neposredno in dejansko spremljanje in spoznavanje razvoja družbe matičnega naroda.

- Predlagali ste ustanovitev posebne konzulte za probleme slovenske narodnostne skupnosti. Ali bi bralcem našega lista kaj več povedal o tem?

- Naš predlog, naj bi pri pokrajinskem svetu ustanovili konzulto za vprašanja slovenske narodne skupnosti, ki naj bi jo sestavljala predstavništva manjšinskih organizacij, gospodarskih in delavskih organizacij, slovenske šole in občin, na katerih območju živijo Slovenci, izhaja iz različnih potreb. Na eni strani je nujno, da se koordinira na pokrajinski ravni delovanje slovenskih in mešanih občin, ki so dale prav v tem zadnjem obdobju zanimive pobude za razvoj narodne skupnosti (odnosi in pobratenja s sosednimi občinami in krajevnimi skupnostmi v Sloveniji, začetek delovanja večnamenskega kulturnega konzorcija na tržiškem območju); na drugi strani pa sam naš nov zakonski osnutek za globalno zaščito predvideva večje pristojnosti za deželo in druge krajevne ustanove predvsem v zvezi z

Kandidati KPI za deželni svet

Tržaško volilno okrožje

1. ROSSETTI GIORGIO, časnikar, član centralne kontrolne komisije KPI, sekretar tržaške federacije KPI
2. BIN ROBERTO, sekretar sekcije KPI na tržaški univerzi
3. BUDIN MILOŠ, profesor, predsednik kraške gorske skupnosti
4. COLLI MARIO, časnikar, dosedanji načelnik skupine KPI v deželnem svetu
5. DEPANGHER GIORGIO, profesor, odbornik občine Devin - Nabrežina
6. DE ROSA DIANA, članica upravnega sveta tržaških bolnišnic
7. ISKRA ROMAN (BORIS), profesor, načelnik deželne komisije KPI za probleme Slovencev
8. MARTONE EZIO, uradnik, podpredsednik tržaške pokrajine
9. MICCOLI GIOVANNI, docent na tržaški univerzi (neodvisni kandidat)
10. NICOLINI PAOLO, delavec, načelnik svetovalske skupine KPI pokrajinskega sveta v Trstu
11. RUSSO in BURLO JOLANDA, predsednica združenja stanovanjskih upravičencev - SUNIA
12. SANCIN STOJAN, profesor, član občinskega odbora v Dolini
13. SEMA GIULIANA, bolničarka
14. TONEL CLAUDIO, načelnik deželne komisije za socialno varnost
15. VATOVAC OSKAR, delavec, sindikalist

Goriško volilno okrožje

1. ZORZENON Spartaco, delavec dosedanji deželni svetovalec
2. BATTELLO Nereo, odvetnik
3. BRATINA Ivan, profesor
4. DELBELLO Fabio, univ. študent (neodvisni kandidat)
5. DI DATO BUSOLINI Maria Rosaria, profesor

6. SABBADINI Dante, delavec
7. TREVISAN Aldo, župan v Gradišču

V volilnem okrožju Videm je med kandidati KPI za deželni svet tudi znani slovenski javni delavec profesor PAVEL PETRICIG

Kandidati KPI za pokrajinski svet v Gorici

Kandidati za goriški pokrajinski svet

1. PAIZA Tullio, sekretar posoške federacije KPI
2. ALTIERI Sergio, slikar
3. ARDIT ULIAN Liliana, gospodinja
4. BAGOLIN Italo, kmet
5. BATTELLO Nereo, odvetnik
6. BIGI PIRELLA Gianna, profesor
7. BRAINI CORVA Vilma, delavka
8. BRATINA Ivan, profesor
9. BRUMAT Adriano, profesor
10. CATTUNAR Fulvio, obrtnik
11. COCEANI Boris, obrtnik
12. DI DATO BUSOLINI Maria Rosaria, profesor
13. FANTINI Mario, trgovec
14. FONTATNOT Adriano, profesor
15. LAMBERTI MARZIO, profesor
16. MARCON GINO, delavec
17. MAREGA VIDOZ Bianca, delavka
18. PIZZIGNACCO Renato, delavec
19. POLETTI Silvano, uradnik
20. POLLI Paolo, univerzitetni študent
21. SCARAMUZZA Giacinto, trgovec
22. SPACAL Borut, zdravnik

(Nadaljevanje)

ukrepi za ohranitev značilnosti in za razvoj gospodarstva na slovenskih območjih. Iz tega izhaja nujnost organa, preko katerega bi se narodna manjšina izražala kot subjekt, pomagala pokrajini pri reševanju posameznih problemov in tako ovrednotila njeno funkcijo programiranja in koordiniranja.

- In še eno vprašanje: — Posoška federacija KPI kandidira več slovenskih tovarišev. S tem dejansko potrjuje pomen, ki ga pripisuje delovanju izvoljenih svetov tudi glede specifičnih problemov Slovencev na Goriškem.

- Tudi zaradi tega se je naša federacija obvezala, da se ob junijskih volitvah v izvoljenih svetih poveča predstavništvo Slovencev na komunističnih listah. Se bo tako povečalo število slovenskih svetovalcev v Gorici, kjer bo tovariš. Ace Mermolja prevzel mesto, ki ga ima sedaj tovariš dr. Battello, ki bo izvoljen v deželni svet. Dva slovenska predstavnika bosta torej zastopala KPI v pokrajinskem svetu in to prvič v naši zgodovini. Zagotovljeno je tudi ustrezno predstavništvo Slovencev v občinskem svetu, ki bo iz-

voljen v Ronkah. Z malim povečanjem glasov pa bi bilo celo mogoče izvoliti predstavnika goriških Slovencev v deželni svet.

Pavel Petricig

Prof. Pavel Petricig, kandidat KPI v videmskem okrožju, je dal naslednjo izjavo:

- Preden preučimo problem zaščite neke narodne manjšine, moramo upoštevati vse faktorje, ki ovirajo razvoj narodnostne skupnosti. Takih negativnih faktorjev je v Beneški Sloveniji veliko, navedli bi jih le nekaj. Najprej je treba omeniti demografski padec in visoko povprečno starost prebivalstva. Manjka nam tudi ekonomski program, veliko govorimo, prirejamo zborovanja, vendar ne vemo, kako usmerjati naše gospodarstvo.

Do sedaj so vse raziskave videle v Beneški Sloveniji le prostor, ki ga ljudje zapuščajo, kvečjemu kot kraj za nedeljske izlete. Potres je krizo pospešil in to predvsem v Terski dolini, Režiji in Kanalski dolini. Politično stanje ni pripomoglo k rešitvi problemov, čeprav je bila ustanovljena avtonomna dežela Furlanija-Juljska krajina tudi zaradi teh problemov. Dežela bo morala vsekakor učinkoviteje ukrepati in upoštevati voljo prebivalstva.

V tem smislu naj omenim zakonski osnutek KPI za globalno zaščito slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. KPI se bo za uresničitev zakonskega osnutka odločno zavzela